УДК 347.44:004.8
DOI https://doi.org/10.32782/pyuv.v4.2026.12

Н. В. Лаговська
orcid.org/0000-0002-1732-2351
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права та процесу
Державного податкового університету

А. Ю. Барчан
orcid.org/0000-0001-5463-1567
студент II курсу магістратури
Навчально-наукового інституту права Державного податкового університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СМАРТ-КОНТРАКТІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАКОНОДАВСТВА

Постановка проблеми. Цифровізація цивільного обороту та активне впровадження технологій блокчейн зумовлюють появу нових форм договірних правовідносин, серед яких особливе місце займають смарт-контракти. Їх використання сприяє автоматизації виконання договірних зобов'язань, мінімізації транзакційних витрат і підвищенню рівня правової визначеності, водночас породжуючи нові виклики для цивільно-правового регулювання, пов'язані з юридичною природою таких правочинів, порядком їх укладення, виконання та захистом прав сторін [1, с. 426].

Актуальність дослідження посилюється процесами цифрової трансформації держави, розвитком електронної комерції та необхідністю гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу, зокрема положеннями Регламенту ЄС щодо ринків криптоактивів (MiCA) та Регламенту про штучний інтелект (AI Act), які формують нові підходи до регулювання цифрових технологій [2–3].

Незважаючи на активний розвиток цифрової економіки, цивільне законодавство України поки що не містить комплексного нормативного регулювання смарт-контрактів, що зумовлює неоднозначність їх правового статусу, особливостей правозастосування та судового захисту прав учасників відповідних правовідносин. Це обумовлює необхідність наукового осмислення існуючих підходів і вироблення пропозицій щодо вдосконалення законодавства України з урахуванням сучасних європейських тенденцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика правового регулювання смарт-контрактів останніми роками стала одним із найбільш динамічних напрямів розвитку науки цивільного права. Активне впровадження технологій блокчейн, цифрових активів та електронного документообігу зумовило появу значної кількості наукових досліджень, присвячених визначенню правової природи смарт-контрактів, їх місця у системі договірного права, особливостей укладення, виконання та захисту прав учасників цифрових правовідносин.

Серед українських учених вагомий внесок у дослідження зазначеної проблематики зробив Р. А. Майданик, який у статті «Смарт-контракт криптоактивів у цивільному праві України» комплексно проаналізував цивільно-правову природу смарт-контракту як особливого способу реалізації договірних правовідносин через програмний код. Автор обґрунтовує, що смарт-контракт не є самостійним видом цивільно-правового договору, а становить технологічний спосіб його виконання, який не змінює загальних вимог цивільного законодавства щодо дійсності правочинів [4, с. 39].

Окремі аспекти функціонування смарт-контрактів досліджувалися О. А. Барановим, який одним із перших у вітчизняній юридичній науці звернув увагу на необхідність нормативного врегулювання використання «розумних контрактів» у цифровому середовищі. У своїй праці автор аналізує співвідношення смарт-контракту та традиційного договору, проблеми алгоритмізації договірних умов, а також ризики автоматизованого виконання зобов'язань без участі людини [5, с. 28].

Питання правової природи смарт-контрактів та особливостей їх застосування у цивільному обороті отримали подальший розвиток у роботах А. В. Станкевич, яка досліджує смарт-договори як різновид електронних договорів, характеризує їхні юридичні ознаки, особливості волевиявлення сторін, а також співвідношення програмного коду і текстової форми договору. Авторка обґрунтовує необхідність удосконалення цивільного законодавства з урахуванням розвитку цифрових правовідносин [6, с. 233].

Суттєвий внесок у розвиток досліджень нашої тематики зробили В. В. Посполітак та Є. Ю. Сав-

© Н. В. Лаговська, А. Ю. Барчан, 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

ченко, праці яких присвячені цивільно-правовому режиму віртуальних активів, моменту виникнення та переходу права власності на цифрові активи, а також особливостям застосування смарт-контрактів під час укладення правочинів щодо таких об'єктів цивільних прав. Запропоновані авторами висновки, на нашу думку, мають важливе значення для формування сучасної концепції цифрового договірного права України [7, с. 58].

Зауважимо, що сучасні науковці в своїх роботах досліджували і питанням адаптації українського законодавства до європейських цифрових стандартів. Так, А. І. Цимбалюк проаналізував сучасний стан правового регулювання технологій блокчейн та смарт-контрактів, акцентуючи увагу на необхідності гармонізації національного законодавства із правом Європейського Союзу та формуванні комплексної нормативної моделі регулювання цифрових правовідносин [8, с. 372].

Ми також звернули увагу, що у зарубіжній юридичній літературі проблематика смарт-контрактів досліджується значно ширше. Серед найбільш цитованих праць варто відзначити роботи K. Werbach і N. Cornell, присвячені співвідношенню смарт-контрактів та класичного договірного права, а також дослідження M. Alharby та A. van Moorsel, у яких систематизовано основні напрями розвитку технології смарт-контрактів, окреслено проблеми їх правового забезпечення, безпеки та практичного застосування [9, с. 9; 10, с. 126].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри значну кількість наукових публікацій, більшість досліджень зосереджена переважно на технологічних особливостях блокчейн або окремих питаннях правового статусу смарт-контрактів. Водночас комплексний аналіз їх місця у системі цивільного права України, механізму укладення, виконання, зміни та припинення смарт-контрактів, а також перспектив гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу залишається недостатньо розробленим, що обумовлює актуальність подальших наукових досліджень.

З огляду на викладене, **метою** статті є комплексне дослідження сучасного стану правового регулювання смарт-контрактів у цивільному праві України, виявлення проблем правозастосування та формулювання пропозицій щодо вдосконалення національного законодавства з урахуванням європейських тенденцій розвитку цифрового приватного права.

Для виконання поставленої перед нами мети дослідження ми послідовно вирішували низку наукових завдань, спрямованих на комплексний аналіз сучасного стану правового регулювання смарт-контрактів та вироблення пропозицій щодо його вдосконалення. З огляду на це, ми визначили такі пріоритетні завдання: з'ясувати теоретико-правову природу смарт-контрактів та визначити їх місце у системі цивільно-правових договорів; проаналізувати сучасний стан нормативно-правового регулювання смарт-контрактів в Україні та Європейському Союзі; охарактеризувати проблеми правозастосування, що виникають у процесі використання смарт-контрактів, з урахуванням сучасної судової практики та розвитку цифрових технологій; виявити прогалини чинного законодавства України у сфері правового регулювання смарт-контрактів; сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України з урахуванням європейського досвіду та сучасних тенденцій цифровізації приватноправових відносин.

Виклад основного матеріалу. Активна цифровізація цивільного обороту закономірно зумовила появу нових правових конструкцій, що поєднують класичні інститути договірного права із сучасними інформаційними технологіями. Однією з таких конструкцій стали смарт-контракти, які поступово трансформуються із суто технічного інструменту автоматизації виконання домовленостей у самостійний об'єкт наукових досліджень у сфері цивільного права. Їх поява є логічним наслідком розвитку цифрової економіки, технології блокчейн та концепції децентралізованого обігу цифрових активів, що суттєво впливає на традиційні підходи до розуміння договірних правовідносин [1, с. 44].

Проводячи наше дослідження ми виявили, що у сучасній юридичних д відсутній ослідженнях відсутній єдиний підхід до визначення правової природи смарт-контракту. Це пояснюється міжгалузевим характером досліджуваного явища, яке одночасно перебуває у площині інформаційних технологій, цивільного права, фінансового права та цифрової економіки. В англомовній доктрині поняття smart contract уперше набуло широкого поширення як програмний код, здатний автоматично виконувати умови домовленості після настання визначених сторонами юридичних фактів. Водночас сучасні наукові підходи істотно розширили його зміст, розглядаючи смарт-контракт не лише як алгоритм, а й як специфічний спосіб реалізації договірних правовідносин у цифровому середовищі [9].

З позиції цивільного права смарт-контракт не може розглядатися виключно як програмне забезпечення. Його юридична природа визначається насамперед тим, що він є формою реалізації волевиявлення сторін, спрямованого на виникнення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Саме тому більшість сучасних українських дослідників пропонують кваліфікувати смарт-контракт як особливий різновид електронного правочину, виконання якого автоматизується за допомогою програмного коду [5].

Такий підхід узгоджується із загальними положеннями цивільного законодавства України щодо свободи договору, диспозитивності приватноправового регулювання та можливості укладення договорів у будь-якій формі, якщо інше не встановлено законом. За своєю сутністю смарт-контракт не створює новий вид цивільного договору, а виступає сучасним технологічним способом фіксації домовленостей сторін та автоматичного виконання погоджених ними умов.

Особливого значення набуває взаємозв'язок смарт-контрактів із технологією блокчейн. Саме використання розподілених реєстрів забезпечує незмінність інформації, криптографічний захист даних, прозорість здійснення транзакцій та мінімізацію втручання третіх осіб у процес виконання договору. Внаслідок цього значно знижується ризик односторонньої зміни змісту правочину або фальсифікації його умов, що є однією з ключових переваг цифрового договірного механізму [6].

Водночас автоматизований характер виконання смарт-контрактів істотно відрізняє їх від традиційних цивільно-правових договорів. Якщо у класичній договірній моделі реалізація прав та обов'язків сторін залежить від їх подальшої поведінки, то у смарт-контракті виконання відповідних умов забезпечується алгоритмом після настання передбачених програмним кодом обставин. Саме ця особливість обумовлює появу нового підходу до розуміння принципу належного виконання зобов'язань, який дедалі частіше характеризується як принцип програмованого виконання цивільного договору [10].

У сучасній українській доктрині дедалі частіше наголошується, що смарт-контракт доцільно розглядати не як альтернативу традиційному договору, а як його цифрову форму реалізації. Так, Р. А. Майданик звертає увагу на те, що програмний код не замінює юридичний зміст домовленості сторін, а лише забезпечує технічну реалізацію їхніх цивільних прав та обов'язків. Отже, визначальне значення має не алгоритм виконання, а наявність взаємного волевиявлення сторін, яке відповідає загальним вимогам чинності правочину [4, с. 42].

Не менш важливим є питання співвідношення смарт-контрактів із електронними договорами. Незважаючи на спільну цифрову природу, зазначені правові конструкції не є тотожними. Електронний договір передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій лише на етапі його укладення, тоді як смарт-контракт охоплює також стадію автоматизованого виконання зобов'язань. Саме тому смарт-контракт доцільно розглядати як наступний етап еволюції електронних правочинів, що поєднує цифрову форму волевиявлення сторін із програмною реалізацією наслідків укладеного договору [9].

Європейський підхід також поступово зміщується від сприйняття смарт-контрактів виключно як технічного рішення до розуміння їх як складової сучасної цифрової економіки. Прийняття Регламенту Європейського Союзу про ринки криптоактивів (MiCA) та інших актів цифрового законодавства свідчить про формування комплексної нормативної моделі, в якій смарт-контракти визнаються одним із ключових інструментів функціонування цифрових активів, токенізованого майна та децентралізованих фінансових сервісів [2].

Таким чином, сучасний етап розвитку цивільного права свідчить про поступове формування нової концепції цифрового правочину, у межах якої смарт-контракт виступає не окремим видом договору, а особливою цифровою формою реалізації цивільно-правових домовленостей із використанням технології блокчейн та автоматизованого виконання договірних умов. Такий підхід дозволяє поєднати фундаментальні принципи приватного права із сучасними цифровими технологіями та створює підґрунтя для подальшого розвитку законодавства України у сфері цифрових цивільних правовідносин.

Подальший розвиток цифрової економіки зумовлює необхідність формування сучасної нормативно-правової основи функціонування смарт-контрактів як інструменту цифрового цивільного обороту. На відміну від традиційних договірних конструкцій, смарт-контракти поєднують юридичний зміст цивільного правочину із програмним алгоритмом його автоматизованого виконання. Саме тому питання їх правового регулювання вже сьогодні виходить за межі виключно приватноправової проблематики.

На сьогодні законодавство України не містить спеціального нормативно-правового акта, який би комплексно визначав поняття смарт-контракту, його правову природу, порядок укладення, виконання, зміни чи припинення. Водночас це не означає відсутності правових підстав для використання смарт-контрактів. Вони випливають із загальних положень цивільного законодавства, що регулюють правочини, договірні зобов'язання та принцип свободи договору [11].

Відповідно до статті 202 Цивільного кодексу України правочином є дія особи, спрямована на набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків. Статті 205 і 207 Кодексу передбачають можливість вчинення правочинів як у письмовій, так і в електронній формі, якщо волевиявлення сторін належним чином зафіксовано. Таким чином, чинне цивільне законодавство вже створює нормативне підґрунтя для існування цифрових правочинів, до яких за своєю юридичною природою можуть бути віднесені й смарт-контракти [11].

Подальший розвиток відповідні положення дістали у Законі України «Про електронну комерцію», який закріпив принцип юридичної рівності електронного та письмового договору. Закон визначає особливості укладення електронних договорів, момент акцепту оферти, порядок електронної ідентифікації сторін та використання електронних довірчих послуг. Водночас його положення були прийняті ще до широкого поширення технології блокчейн, а тому не враховують специфіку автоматизованого виконання договірних умов за допомогою програмного коду [12].

Певним кроком до нормативного закріплення цифрових правовідносин стало прийняття Закону України «Про віртуальні активи». Незважаючи на те, що зазначений Закон безпосередньо не регулює смарт-контракти, його положення фактично визнають можливість використання технології розподіленого реєстру (Distributed Ledger Technology) як правової основи функціонування цифрових активів. Саме на таких технологіях ґрунтується переважна більшість сучасних смарт-контрактів [13].

Водночас аналіз національного законодавства свідчить про наявність істотної законодавчої прогалини. Український законодавець поки що не визначив юридичний статус програмного коду як способу виконання договірних зобов'язань, не встановив вимог до юридичної сили автоматизованого виконання договорів та не врегулював питання відповідальності за помилки алгоритмів або програмного забезпечення. Це істотно ускладнює використання смарт-контрактів у господарській та цивільній практиці.

На відміну від України, правове регулювання смарт-контрактів у Європейському Союзі характеризується системним підходом. Протягом останніх років ЄС сформував комплекс взаємопов'язаних нормативних актів, які регулюють окремі аспекти цифрової економіки та створюють нормативне середовище для використання смарт-контрактів.

Насамперед заслуговує на увагу Регламент Європейського Союзу про ринки криптоактивів (MiCA), який започаткував єдині правила функціонування ринку криптоактивів на території держав-членів ЄС. Хоча MiCA безпосередньо не визначає поняття смарт-контракту, саме його положення створюють нормативні передумови для використання автоматизованих цифрових механізмів під час емісії, обігу та погашення криптоактивів [2].

Подальший розвиток відповідного правового регулювання відбувся після прийняття Регламенту ЄС 2023/2854 (Data Act), який став першим нормативним актом Європейського Союзу, що містить легальне визначення смарт-контракту та встановлює обов'язкові вимоги до його використання у сфері обміну даними. Відповідно до статті 36 Data Act смарт-контракт визначається як комп'ютерна програма, призначена для автоматизованого виконання договору або його частини із забезпеченням цілісності електронних даних та правильності їх хронологічної послідовності. Крім того, Регламент встановлює вимоги щодо надійності програмного коду, механізмів контролю доступу, можливості припинення виконання смарт-контракту, захисту комерційної таємниці та підтвердження його відповідності встановленим стандартам. Фактично саме Data Act уперше сформував нормативну модель правового регулювання смарт-контрактів на наднаціональному рівні.

Важливе значення для розвитку цифрового правового середовища має й AI Act, який хоча і не регулює безпосередньо смарт-контракти, однак встановлює єдині вимоги до безпечного використання систем штучного інтелекту, що дедалі частіше інтегруються у процес укладення та автоматизованого виконання цифрових договорів. У перспективі саме взаємодія технологій блокчейн та штучного інтелекту формуватиме новий етап цифрової трансформації цивільного права [3].

Порівняльний аналіз свідчить, що між українською та європейською моделями правового регулювання існують принципові відмінності. Україна фактично використовує загальні положення цивільного законодавства для регулювання цифрових договорів, тоді як Європейський Союз поступово формує спеціальне законодавство, орієнтоване на правове забезпечення цифрових технологій. Такий підхід сприяє підвищенню рівня правової визначеності, розвитку цифрового ринку та формуванню єдиних стандартів використання смарт-контрактів.

Досвід окремих зарубіжних держав також свідчить про поступове нормативне визнання смарт-контрактів. Зокрема, у США низка штатів (зокрема, Arizona, Tennessee та Nevada) законодавчо визнали юридичну силу смарт-контрактів та електронних записів, створених із використанням технології блокчейн. У Великобританія робочою групою UK Jurisdiction Taskforce ще у 2019 році сформульовано висновок про можливість примусового виконання смарт-контрактів відповідно до норм англійського договірного права. У Сінгапурі розвиток цифрової економіки також супроводжується активною імплементацією технологій блокчейн у фінансовому секторі та поступовим формуванням практики використання смарт-контрактів.

Проведений нами порівняльно-правовий аналіз дозволяє дійти висновку, що Україна лише перебуває на початковому етапі формування спеціального законодавства щодо смарт-контрактів. Натомість європейська модель вже демонструє перехід від загального правового регулювання електронних правочинів до створення комплексної системи нормативних вимог щодо автоматизованого виконан-

ня цифрових договорів. З огляду на євроінтеграційний курс України саме гармонізація національного законодавства з положеннями Data Act, MiCA та інших актів цифрового права Європейського Союзу має стати одним із пріоритетних напрямів модернізації цивільного законодавства.

Попри активний розвиток цифрової економіки та поступове впровадження технології блокчейн у сферу цивільного обороту, правозастосовна практика щодо смарт-контрактів в Україні поки що перебуває на етапі формування. Основною причиною цього, як згадувалось раніше, є відсутність спеціального нормативного регулювання правового статусу смарт-контрактів, що зумовлює необхідність застосування до них загальних положень цивільного законодавства про правочини, договори та виконання зобов'язань.

На практиці виникає низка питань, пов'язаних із визначенням юридичної природи цифрового договору. Насамперед дискусійним залишається питання, чи може програмний код самостійно розглядатися як форма договору, чи він є лише технічним способом автоматизованого виконання вже укладеного цивільно-правового договору. Більшість сучасних дослідників обґрунтовано підтримують другий підхід, відповідно до якого смарт-контракт не замінює договір у його класичному розумінні, а є інструментом реалізації погоджених сторонами умов за допомогою алгоритмів блокчейн-технології [4].

Водночас правозастосування ускладнюється тим, що автоматичне виконання програмного коду не враховує традиційних цивільно-правових механізмів захисту сторін. Якщо під час виконання договору виникають істотна зміна обставин, форс-мажор, недійсність окремих умов або інші юридично значущі факти, програмний алгоритм, як правило, не здатний самостійно оцінити їхній правовий зміст. Унаслідок цього смарт-контракт може бути виконаний навіть тоді, коли відповідно до вимог законодавства виконання мало бути зупинене або припинене [6].

Ще однією проблемою залишається питання доказування у судовому процесі. Хоча інформація, що міститься у блокчейні, характеризується високим рівнем незмінності та криптографічного захисту, процесуальне законодавство України не містить спеціальних правил щодо оцінки записів розподіленого реєстру як окремого виду електронних доказів. У зв'язку з цим суди змушені застосовувати загальні положення щодо електронних доказів, передбачені процесуальними кодексами, оцінюючи такі відомості разом з іншими доказами у справі [14, с. 214].

Верховний Суд у своїй практиці вже неодноразово звертав увагу на правову природу електронних доказів та особливості підтвердження укладення електронних договорів. Так, у постанові Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 524/5556/19 Суд зазначив, що електронний договір, укладений відповідно до вимог Закону України «Про електронну комерцію», має таку саму юридичну силу, як і письмовий договір, а його укладення може підтверджуватися електронними повідомленнями, журналами реєстрації операцій та іншими електронними даними [15]. Хоча ця справа безпосередньо не стосувалася смарт-контрактів, сформований правовий підхід має важливе значення для подальшого розвитку практики щодо цифрових правочинів.

Певне значення для розвитку правозастосування має також практика іноземних держав. Зокрема, суди Сполучених Штатів Америки вже визнають записи блокчейну допустимими доказами за умови підтвердження їхньої достовірності експертними висновками або технічними засобами перевірки. Аналогічний підхід поступово формується і в державах Європейського Союзу, де розвиток цифрового правосуддя супроводжується активним використанням електронних доказів та цифрових реєстрів.

Разом із тим використання блокчейн-технологій породжує нові питання визначення юрисдикції спорів. Оскільки вузли розподіленого реєстру можуть одночасно перебувати на території багатьох держав, виникають труднощі із встановленням права, що підлягає застосуванню, компетентного суду та місця виконання договірного зобов'язання. Особливо гостро ці проблеми проявляються під час укладення міжнародних смарт-контрактів, пов'язаних з обігом криптоактивів або цифрових фінансових інструментів [2].

Не менш актуальним є питання відповідальності за помилки програмного коду. Якщо некоректне функціонування алгоритму призводить до майнових втрат сторін, залишається невизначеним коло суб'єктів, які повинні нести цивільно-правову відповідальність. У сучасній доктрині висловлюються різні підходи щодо можливості покладення відповідальності на розробника програмного забезпечення, власника цифрової платформи, оператора блокчейн-мережі або безпосередніх учасників договору. Водночас чинне українське законодавство поки що не містить спеціальних норм, які б комплексно регулювали зазначені правовідносини [8, с. 166].

Висновки. Проведене дослідження дає підстави стверджувати, що смарт-контракти поступово стають одним із перспективних інструментів цифровізації цивільного обороту, забезпечуючи автоматизацію виконання договірних зобов'язань, підвищення ефективності електронної комерції та мінімізацію транзакційних витрат. Водночас чинне законодавство України ще не створює цілісного механізму їх правового регулювання, що

зумовлює неоднозначність правозастосування та стримує ширше використання таких технологій у цивільно-правових відносинах.

З метою усунення виявлених проблем доцільно: на законодавчому рівні закріпити визначення поняття «смарт-контракт», його правову природу та співвідношення з цивільно-правовим договором; визначити вимоги до форми, порядку укладення, виконання та припинення таких правочинів; врегулювати питання юридичної сили програмного коду як способу виконання договірних умов; внести зміни до Цивільного кодексу України, Закону України «Про електронну комерцію» та процесуального законодавства щодо визначення особливостей використання блокчейн-записів як електронних доказів, порядку їх дослідження судами та критеріїв оцінки їх достовірності; законодавчо визначити особливості розподілу цивільно-правової відповідальності між учасниками смарт-контракту, розробниками програмного коду та операторами цифрових платформ у випадках технічних помилок або неправомірного функціонування алгоритмів; передбачити механізми судового або позасудового призупинення автоматичного виконання смарт-контракту у разі виникнення форс-мажорних обставин, визнання правочину недійсним чи інших юридичних фактів, що можуть впливати на виконання зобов'язання.

Подальший розвиток національного законодавства має здійснюватися з урахуванням положень Регламенту Європейського Союзу про штучний інтелект (AI Act), Регламенту MiCA та інших актів права Європейського Союзу, що сприятиме гармонізації українського правового регулювання із європейськими стандартами, підвищенню рівня правової визначеності та забезпеченню належного захисту прав учасників цифрових цивільно-правових відносин.

Література

1. Харитонов Є. О., Харитонова О. І. Цивілістичні категорії доби інформаційного суспільствау національній доктрині приватного права: правовідносини. Право України. 2019. №1 С. 136–153. DOI: 10.33498/louu-2019-01-136.

2. Regulation (EU) 2023/1114 on Markets in Crypto-assets (MiCA). Official Journal of the European Union. 2023. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2023/1114/oj

3. Regulation (EU) 2024/1689 laying down harmonised rules on artificial intelligence (AI Act). Official Journal of the European Union. 2024. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj

4. Майданик Р. А. Смарт-контракт криптоактивів у цивільному праві України. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2024. № 1(127). С. 39–44. DOI: https://doi.org/10.17721/1728-2195/2024/1.127-7. URL: https://legal.bulletin.knu.ua/uk/article/view/2410

5. Баранов О. А. Інтернет речей (IoT): правові проблеми застосування розумних контрактів. *Інформація і право*. 2017. № 4(23). С. 26–40. DOI: https://doi.org/10.37750/2616-6798.2017.4(23).273096. URL: https://il.ippi.org.ua/article/view/273096

6. Станкевич А. Смарт-договори як вид електронних договорів, їх особливості та проблематика при електронному обігу об'єктів цивільного права. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2025. № 87. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.87.1.42. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/324747

7. Посполітак В., Савченко Є. Момент набуття права власності на віртуальні активи за цивільно-правовим договором. *Київський часопис права*. 2025. № 4. DOI: https://doi.org/10.32782/klj/2025.4.8. URL: https://kyivchasprava.kneu.in.ua/index.php/kyivchasprava/article/view/709

8. Цимбалюк А.І. Правові погляди на технології блокчейну та смарт-контрактів в українській правовій системі. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. Серія ПРАВО. Випуск 90: частина 3. С. 426–432. DOI: https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.3.62. URL: https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/342177/330064

9. Werbach K., Cornell N. Contracts Ex Machina. *Duke Law Journal*. 2017. Vol. 67, No. 2. P. 313–382. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2936294

10. Alharby M., van Moorsel A. Blockchain-based Smart Contracts: A Systematic Mapping Study. *Proceedings of the 3rd International Conference on Artificial Intelligence and Soft Computing (AISC 2017)*. 2017. DOI: https://doi.org/10.5121/csit.2017.71011. URL: https://arxiv.org/abs/1710.06372

11. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 08.07.2026).

12. Про електронну комерцію: Закон України від 3 вересня 2015 р. № 675-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19 (дата звернення: 08.07.2026).

13. Про віртуальні активи: Закон України від 17 лютого 2022 р. № 2074-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20 (дата звернення: 08.07.2026).

14. Погорецький М. А., Серьогіна С. Г. Електронні докази у цивільному судочинстві. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2023. Т. 30, № 2. С. 208–220. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-5/13

15. Постанова Верховного Суду від 12 січня 2021 року у справі № 524/5556/19. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/94102130

Анотація

Лаговська Н. В., Барчан А. Ю. **Правове регулювання смарт-контрактів у цивільному праві України: сучасний стан та перспективи розвитку законодавства.** – Стаття.

У статті здійснено комплексне дослідження теоретико-правових і практичних аспектів правового регулювання смарт-контрактів у цивільному праві України в умовах цифрової трансформації приватноправових відносин. Обґрунтовано, що активне впровадження технологій блокчейн, цифрових активів, електронної комерції та автоматизованих механізмів виконання договірних зобов'язань зумовлює необхідність удосконалення національного цивільного законодавства та вироблення єдиного підходу до правового розуміння смарт-контрактів. Досліджено наукові підходи до визначення пра-

вової природи смарт-контракту, його співвідношення з традиційними цивільно-правовими договорами та місце у системі цифрових правочинів. Встановлено, що смарт-контракт не може розглядатися як самостійний вид договору, а є особливою технологічною формою реалізації договірних умов шляхом використання програмного коду, який забезпечує автоматизоване виконання погоджених сторонами зобов'язань.

Проаналізовано сучасний стан нормативно-правового регулювання смарт-контрактів в Україні та державах Європейського Союзу. Особливу увагу приділено положенням Цивільного кодексу України, Законів України «Про електронну комерцію» та «Про віртуальні активи», а також Регламенту Європейського Союзу про ринки криптоактивів (MiCA) і Регламенту Європейського Союзу про штучний інтелект (AI Act). Звернули увагу на формування європейської моделі регулювання цифрових правовідносин, орієнтованої на забезпечення юридичної визначеності, технологічної нейтральності та належного рівня захисту прав учасників цивільного обороту.

Досліджено проблеми правозастосування, що виникають під час використання смарт-контрактів: юридичній силі програмного коду, ідентифікації сторін правочину, визначення моменту укладення та виконання договору, використання електронних доказів, розподілу юридичної відповідальності у разі технічних помилок; особливостям судового захисту прав учасників цифрових правовідносин.

Сформульовано пропозиції щодо вдосконалення цивільного законодавства України, спрямовані на нормативне закріплення поняття смарт-контракту, визначення особливостей його укладення та виконання, гармонізацію національного законодавства з європейськими правовими стандартами та запровадження ефективних механізмів правового захисту учасників цифрового цивільного обороту.

Ключові слова: смарт-контракт, блокчейн, цивільне право, цифрові правочини, електронний договір, цифровізація, правове регулювання, електронна комерція, цивільно-правова відповідальність.

Summary

Lagovska N. V., Barchan A. Yu. **Legal Regulation of Smart Contracts in the Civil Law of Ukraine: Current State and Prospects for Legislative Development.** – Article.

The article presents a comprehensive study of the theoretical, legal, and practical aspects of the legal regulation of smart contracts in the civil law of Ukraine within the context of the digital transformation of private law relations. It is substantiated that the active implementation of blockchain technologies, digital assets, electronic commerce, and automated mechanisms for the performance of contractual obligations necessitates the improvement of national civil legislation and the development of a unified approach to the legal understanding of smart contracts. The study analyzes scholarly approaches to defining the legal nature of smart contracts, their relationship with traditional civil law agreements, and their place within the system of digital legal transactions. It is established that a smart contract should not be regarded as an independent type of contract but rather as a specific technological form of implementing contractual terms through software code that ensures the automated execution of obligations agreed upon by the parties.

The current state of the legal regulation of smart contracts in Ukraine and the Member States of the European Union is analyzed. The study emphasizes the formation of a European model for regulating digital legal relations aimed at ensuring legal certainty, technological neutrality, and an adequate level of protection of the rights of participants in civil transactions.

The article examines the main issues of law enforcement arising from the use of smart contracts, including the legal validity of software code, identification of the parties to a legal transaction, determination of the moment of contract conclusion and performance, the use of electronic evidence, the allocation of legal liability in the event of technical errors, and the specific features of judicial protection of the rights of participants in digital legal relations.

Based on the findings of the research, proposals are formulated for improving the civil legislation of Ukraine. These proposals are aimed at establishing a statutory definition of the concept of a smart contract, determining the legal specifics of its conclusion and performance, harmonizing national legislation with European legal standards, and introducing effective legal mechanisms for protecting the rights and legitimate interests of participants in the digital civil turnover.

Key words: smart contract, blockchain, civil law, digital legal transactions, electronic contract, digitalization, legal regulation, electronic commerce, civil liability.

Дата першого надходження статті до видання: 20.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 18.09.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 28.09.2026